

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2016:44 Kraftansamling mot antiziganism (Dnr Ku2016/01696/DISK)

Sammanfattning

Det nationella arbetet med att förebygga och motverka antiziganism och andra former av rasism är en viktig del i det minoritetspolitiska arbetet. Det är av stor vikt att statsförvaltningen har mål för vad som ska uppnås och att det finns tydliga strategier och konkreta långsiktiga åtgärder för att nå dessa mål. Länsstyrelsen i Stockholms län har idag det samordnande uppdraget för att följa upp och samordna strategin för romsk inkludering. Generellt har myndigheten i sitt uppföljningsarbete funnit att insatser alltjämt behövs för att motverka antiziganism och säkerställa den romska minoritetens tillgång till rättigheter. Flera sådana insatser föreslås i de rekommendationer som Kommissionen mot antiziganism lämnat. Länsstyrelsen i Stockholms län ställer sig bakom majoriteten av rekommendationerna i SOU 2016:44. Myndigheten har i följande yttrande valt att fokusera på de delar i utredningen som Länsstyrelsen anser särskilt angelägna att kommentera.

Myndigheten menar att nå målet med regeringens strategi för romsk inkludering till stora delar handlar om att nå målen med icke-diskriminering i samhället.¹ I de fall det beslutas om specifika åtgärder för den nationella minoriteten romer, kan det finnas anledning att överväga om liknande insatser bör föreslås för de övriga fyra nationella minoriteterna.

Synpunkter som bör beaktas:

3.5 Kommissionens rekommendationer för att reagera på kränkningar av romers rättigheter och möjliggöra upprättelse

3.5.1 En officiell ursäkt

Länsstyrelsen anser att om en officiell ursäkt blir aktuell för romer, kan det finnas anledning att se över möjligheterna till en officiell ursäkt eller liknande för de andra nationella minoriteterna.

¹ Länsstyrelsens rapport "Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt", 2014:22, s. 63.

YTTRANDE

Datum
2016-12-12Beteckning
101 36566 2016**3.5.2 Minnesmärken, minnesdagar och namn på platser***Minnesmärken*

Länsstyrelsen ställer sig bakom rekommendationen. Det finns skäl att lyfta fram Sveriges antiziganistiska historia såsom den beskrivs i exempelvis *Den mörka och okända historien - Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet*.² Länsstyrelsen anser dessutom att det finns skäl att lyfta fram romsk historia, utöver antiziganism. Det skulle kunna röra sig om beskrivningar av romskt vardagsliv. I allmänhet är det majoritetssamhällets historia som syns i kulturmiljön. Fördrivningen av romer har bidragit till att osynliggöra de platser där romer levt och verkat. En del av de kulturhistorisk-politiska målen är allas delaktighet. I detta ingår att lyfta fram den romska minoriteten och de andra nationella minoriteterna i kulturmiljön. Historieskrivningen bör således spegla de nationella minoriteternas historia.

Minnesdag

Länsstyrelsen tar inte ställning till huruvida den 2 augusti bör bli en nationell dag i Sverige eller om den 27 januari i högre utsträckning bör inkludera och uppmärksamma romer. Det är dock viktigt att romernas situation under Förintelsen uppmärksammas i högre utsträckning än det görs idag. Åtgärder bör därför vidtas antingen genom att införa en särskild dag, eller att säkerställa att Förintelsens minnesdag uppmärksammar romernas situation under Förintelsen.

I Sverige uppmärksammas Förintelsen på Förintelsens minnesdag den 27 januari årligen. Denna dag uppmärksammas såväl på FN-nivå som på EU-nivå. Förenta nationerna antog år 2005 en resolution som fastslog en minnesdag för Förintelsen, den 27 januari, och att denna skulle vara en dag för att minnas *alla offer*.³ Exempelvis uppmärksammar Forum för levande historia romerna under Förintelsens minnesdag.

Den 15 april 2015 antog Europaparlamentet en resolution 2015/2615(RSP) som bland annat deklarerar att en europeisk dag bör uppmärksamma och hedra minnet av folk mordet (p. 15 genocide) på romer och att denna dag bör kallas minnesdagen för Förintelsen av romer (the European Roma Holocaust Memorial Day).⁴ Den romska minoriteten och civilsamhället i Sverige uppmärksammar den 2 augusti vilket var det datum då ett stort antal romer i Auschwitz-Birkenau fördes till gaskamrarna. I Tyskland uppmärksammas folk mordet på romer och sinti bland annat i december.⁵ Det finns flera andra länder som på olika sätt uppmärksammar romernas situation under Förintelsen på en särskild dag.

² Ds 2014:8.

³ General Assembly on the Holocaust Remembrance (A/RES/60/7, 1 November 2005).

⁴ European Parliament resolution on the occasion of International Roma Day – antiGypsyism in Europe and EU recognition of the memorial day of the Roma genocide during World War II (2015/2615(RSP)).

⁵ Grundar sig i datumet för Himmlers beslut om romer och sintis öde under Förintelsen.

YTTRANDE

Datum
2016-12-12Beteckning
101 36566 2016

Förintelsen eller folkmordet⁶ av romer har generellt sett inte uppmärksammats i någon större omfattning i Sverige. Det finns fortfarande en låg medvetenhet om romers utsatthet under Förintelsen och att det var ett stort antal romer som förföljdes och mördades under Förintelsen.

Ortnamn

Länsstyrelsen ställer sig bakom rekommendationen i stort. Myndigheten vill dock erinra om att kulturmiljölagen (1988:950) 1 kap. 4 § reglerar att god ortnamnsd ska iakttas. Det är därför viktigt att även syftet med den lagen iakttas och att frågan utreds brett, så att alla intressen beaktas. Det är svårt att formulera en generell regel, varje ortnamn har sin unika historia och ett avgörande bör ske i varje enskilt fall. I bedömningen är det viktigt att den romska minoriteten inkluderas och involveras. I utredningen bör ortnamn som kopplas till andra nationella minoriteter eller minoriteter i övrigt inkluderas.

3.5.3 Utbildningsmaterialet

Länsstyrelsen har mottagit regeringsuppdraget om att distribuera och sprida utbildningsmaterialet *Antiziganismen i Sverige* som Kommissionen mot Antiziganism har tagit fram.⁷

Länsstyrelsen ställer sig positiv till rekommendationen om att även vitboken ska distribueras utan kostnad.

3.6 Kommissionens rekommendationer för att förhindra kränkningar av romers mänskliga rättigheter**3.6.2 Åtgärder mot diskriminering och hatbrott**

Länsstyrelsen ställer sig bakom rekommendationen. Länsstyrelsen har tidigare rekommenderat att Brottsförebyggande rådet bör se över befintliga hatbrottsmotiv och utveckla statistiken över dessa brott.⁸ I rapporten "Jämställdhet och mänskliga rättigheter – nulägesbeskrivning av kommunernas arbete" har myndigheten funnit att arbetet mot främlingsfientlighet är mycket viktigt. På frågan om vilka utmaningar kommunerna i Stockholms län ser i det framtida arbetet med mänskliga rättigheter, har 76 procent angett främlingsfientlighet som det mest utmanande området.⁹ Såväl det främjande, förebyggande som det åtgärdande arbetet mot rasism måste prioriteras. En viktig del i detta är att utreda hur hatbrottslagstiftningen skulle kunna bli mer effektiv.

⁶ Länsstyrelsen tar inte ställning till om detta omfattas av begreppet Förintelsen eller utgör ett folkmord.

⁷ Ku2016/01971/DISK.

⁸ Minoritetspolitikens uppföljning år 2014, rapport 2015:6, s. 20.

⁹ Länsstyrelsen i Stockholm: Jämställdhet och mänskliga rättigheter – nulägesbeskrivning av kommunernas arbete. Rapport 2016:17, s. 26.

YTTRANDE

Datum
2016-12-12Beteckning
101 36566 2016**3.6.4 Ratificering av internationella rättighetsnormer***Ratificering av tilläggsprotokoll 12 till Europakonventionen*

Länsstyrelsen anser att denna fråga bör utredas vidare då den skulle kunna få många juridiska och politiska konsekvenser.

Länsstyrelsen lämnade i rapport 2016:9 (s. 30) förslag om att diskrimineringslagen (2008:567) borde ses över. I detta nämnde Länsstyrelsen att diskrimineringslagen inte upptar språk som diskrimineringsgrund. Myndigheten anser fortfarande att skäl föreligger för att utreda om skyddet mot diskriminering i stort kan stärkas. En del i detta är att se över nationell rätt, en annan kan vara att vidare utreda hur tillträdandet av protokollet skulle kunna genomföras.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att erinra om att Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna gäller som svensk lag. I Europakonventionen uppställs ett diskrimineringsförbud i artikel 14. I nämnda artikel finns en icke uttömmande förteckning (en s.k. öppen lista) över diskrimineringsgrunder. Diskrimineringslagen uppräknar ett begränsat antal diskrimineringsgrunder, och är uttömmande. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att öka samstämmigheten med konventionsåtaganden såsom artikel 14 i Europakonventionen och därför utöka diskrimineringsgrunderna i svensk rätt.

Tilläggsprotokollet till FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Sverige uppmanas av kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter att ratificera det fakultativa tilläggsprotokollet.¹⁰ Enligt regeringens skrivelse 2016/17:29 analyseras frågan för närvarande inom Regeringskansliet. Länsstyrelsen anser att det finns fördelar utifrån ett rättighetsperspektiv att tillträda tilläggsprotokollet. Finland har tillträtt protokollet och det finns därför anledning att undersöka vilka effekter detta har fått i det finska samhället.

4.2 Kommissionens rekommendationer för ett effektivare arbete mot antiziganism**4.2.1 Tydligare myndighetsstyrning mot antiziganism**

Länsstyrelsen har tidigare förordat en tydligare styrning. I rapporter har lyfts att det är viktigt med ett kontinuerligt, systematiskt och strukturellt arbete med tydlig ansvarsfördelning för att på lång sikt kunna komma tillrätta med de hinder som motverkar romsk inkludering.¹¹ En del i detta är att säkerställa att myndigheter arbetar effektivt mot antiziganism. Ibland har riktade insatser vilka innefattar återrapporteringskrav visat sig ha positiva effekter. Det reella romska inflytandet måste även det säkerställas. Länsstyrelsen har funnit att en framgångsfaktor har varit att arbeta rättighetsbaserat. Myndigheten har tidigare lyft vikten av

¹⁰ E/C.12/SWE/CO/6, Avslutande anmärkningar om Sveriges sjätte periodiska rapport, para 49.

¹¹ Länsstyrelsen i Stockholm: Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt", 2014, s. 61ff.

YTTRANDEDatum
2016-12-12Beteckning
101 36566 2016

indikatorer i det uppföljande arbetet för att tydligare kunna säkerställa utvecklingen på området.¹²

Länsstyrelsen menar även att en förutsättning för att nå målet med regeringens strategi för romsk inkludering är att nå målen med icke-diskriminering i samhället i stort. I tidigare rapporter har det framkommit att de allra flesta kommuner ser främlingsfientlighet som en utmaning i det fortsatta arbetet med mänskliga rättigheter.¹³ Det är därför av stor vikt att det finns ett strukturellt arbete mot såväl antiziganism som andra former av rasism och intolerans. De olika formerna samvarierar, och ett effektivt arbete bör utgå ifrån att staten tar ett samlat grepp i arbetet mot olika former av rasism och intolerans.

4.2.2 Stöd och samordning för myndigheter

Länsstyrelsen har regeringens uppdrag om att samordna och följa upp insatser inom ramen för strategin om romsk inkludering. Myndigheten fick förnyat uppdrag enligt regeringsbeslut 2015-12-17.

4.2.3 Stärk det romska civilsamhället

Länsstyrelsen har i flera rapporter till regeringen föreslagit att statsbidraget till organisationer som företräder nationella minoriteter, enligt förordning (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter, ska höjas i syfte att öka de nationella minoriteternas möjligheter att delta i samråd och andra dialoger. Dessutom har myndigheten föreslagit att regeringen tilldelar de judiska och romska minoriteterna medel för att stärka samråd och dialog med kommuner. De medel som Länsstyrelsen har att utbetala är inte projektbidrag utan verksamhetsbidrag.¹⁴

4.2.5 Översyn

Länsstyrelsen har i sina uppföljningsrapporter visat på en rad brister i rättigheternas förverkligande och påpekat att det är viktigt att utreda hur minoritetspolitiken som helhet kan stärkas och bli mer effektiv. Länsstyrelsen har lyft att statens bidrag till olika nationella minoriteter skiljer sig åt och genom att likställa romsk inkludering med ett förvaltningsområde så skulle arbetet kunna bli mer jämlikt. Myndigheten har funnit att de kommuner som får statsbidrag i högre grad arbetar för alla fem nationella minoriteters rättigheter. Myndigheten har även funnit att det finns behov av att se över och tydliggöra minoritetslagstiftningen för att påskynda förverkligandet av de nationella minoriteternas rättigheter, särskilt vad gäller rätten till inflytande.

Kommissionen redogör i SOU:n för några iakttagelser och slutsatser som kommissionen anser att regeringen bör beakta vid utformandet av uppdraget till den i budgetpropositionen för 2016 aviserade översynen av lagen (2009:724) om

¹² Länsstyrelsen i Stockholm: Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt", 2014, s. 65-72.

Länsstyrelsen i Stockholm, Romsk inkludering 2015, rapport 2016:11, s. 55-59.

¹³ Länsstyrelsen i Stockholm, Jämställdhet och mänskliga rättigheter, rapport 2016:17, s. 26.

Länsstyrelsen i Stockholm, Romsk inkludering 2015, rapport 2016:11, s. 55-59.

¹⁴Länsstyrelsen i Stockholm, rapport 2015:6.

YTTRANDE

Datum
2016-12-12

Beteckning
101 36566 2016

nationella minoriteter och minoritetsspråk. Kommittédirektivet 2016:73 för denna översyn beslutades vid regeringssammanträde den 1 september 2016.

Länsstyrelsen inväntar nu den pågående utredningens (Dir. 2016:73) förslag och kommenterar därför inte detta avsnitt ytterligare, men hänvisar till de rapporter som tidigare inlämnats till Kulturdepartementet som bland annat rör ökade medel för samråd.¹⁵

4.2.6 Länsstyrelsen samordningsuppdrag om utsatta EU-medborgare

Länsstyrelsen finner inte att de rekommendationer som uttrycks i SOU 2016:44 gällande samordningsuppdraget ingår i det uppdrag som Länsstyrelsen mottagit från regeringen, utifrån uppdragets nuvarande formulering.¹⁶ Länsstyrelsens samordningsuppdrag utgår ifrån de förutsättningar som ställs upp i regeringsbeslutet. Länsstyrelsen ska dock i sitt arbete med samordningsuppdraget utgå från barnets rättigheter samt ha ett jämställdhetsperspektiv. Det framgår även av myndighetens instruktion. Länsstyrelsen säkerställer utöver detta att grundlagsstadgade rättigheter och skyldigheter, den lagstiftning som stadgar skydd för mänskliga rättigheter i övrigt och generella förvaltningsrättsliga principer och iakttas och genomförs verksamheten.

Länsstyrelsen vill förtydliga att myndigheten i det rubricerade uppdraget ska utgå från att den fria rörligheten för personer är en grundprincip som garanteras av EU. Länsstyrelsens uppdrag omfattar de EU-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige utan uppehållsrätt. De EU-medborgare som saknar uppehållsrätt har exempelvis inte rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) utom för att avhjälpa en akut nödsituation. Den som uppfyller kraven för uppehållsrätt och därmed har rätt att vistas i Sverige längre än tre månader har rätt till likabehandling. Unionsmedborgare som stannar en längre tid än tre månader utan att uppfylla kraven för att ha förlängd uppehållsrätt saknar tillstånd att befinna sig i landet. Det finns exempel på kommuner som ändå låter barn under sådana förhållanden att gå i skolan.

Barn som är bosatta i Sverige och ska vara folkbokförda här omfattas enligt skollagen av allmän skolplikt. Vad gäller de minderåriga EU-medborgare som vistas upprepade tremånadersperioder utan möjlighet till förlängd uppehållsrätt är rättsläget mer oklart. Även om barn inte omfattas av skolplikten kan ändå rätten till utbildning föreligga utifrån ett rättighetsperspektiv. EU-rätten uppställer inga hinder för att ge dessa barn rätt till utbildning. Länsstyrelsen anser att det krävs lagstiftning för förtydliga rättsläget om dessa minderåriga EU-medborgares rätt till utbildning. Sverige har folkrättsliga åtaganden enligt bland annat

¹⁵ Minoritetspolitikens uppföljning år 2014, rapport 2015:6, s. 11-21.

Minoritetspolitikens uppföljning år 2015, rapport 2016:9.

Länsstyrelsen i Stockholm, Romsk inkludering 2015, rapport 2016:11, s. 57-58.

¹⁶ Regeringsbeslut 2016-04-14 Uppdrag om nationell samordning avseende utsatta EU/EES-medborgare som saknar uppehållsrätt i Sverige.

YTTRANDE**Datum**
2016-12-12**Beteckning**
101 36566 2016

Barnkonventionen. Det kan konstateras att internationella konventioner kan läsas som att rätten till utbildning ska gälla alla barn som vistas i Sverige. Rättsläget skulle behöva utredas och klargöras för att säkerställa en enhetlig och rättsäker tillämpning av svensk rätt.

Detta yttrande har beslutats av länsöverdirektör Magdalena Bosson. I den slutliga handläggningen har även deltagit enhetschef Johnny Kjellström och utvecklingsledare Moa Nordin, föredragande.

Magdalena Bosson
Länsöverdirektör

Moa Nordin
Utvecklingsledare